

Bune practici în asigurarea calității procesului de orientare în carieră

În România de azi, unul din cinci tineri între 15 și 29 de ani intră în categoria NEETS: tineri care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare - cel mai mare procent din Uniunea Europeană. De asemenea, în ce privește abandonul școlar, avem cel mai mare procent din UE, cu o rată de peste 15 la sută (Eurostat, 2023).

În acest context, asigurarea consilierii în carieră, care susține orientarea elevilor în alegerea studiilor și/sau a profesiilor, în cadrul unităților de învățământ, este una din măsurile remediale obligatorii și urgente. Exemplele de bună practică sunt esențiale în construirea unui sistem funcțional de orientare în carieră.

În documentul de față, ne dorim să oferim o colecție de bune practici, care să sprijine atât instituțiile publice responsabile cât și actori non-guvernamentali interesați de organizarea și îmbunătățirea procesului de consiliere în carieră în școli. Exemplele vizează orientarea în cariera în relație cu comunitatea, subiect tratat în profunzime într-un document de poziție anterior.

Materialul de față este realizat pentru Fundația HEKS/EPER în România în cadrul proiectelor “Includerea pe piața muncii a tinerilor adulți din medii vulnerabile din România” și “De la educație la muncă decentă, județul Sibiu”, proiecte ce urmăresc creșterea accesului la o muncă decentă pentru tinerii adulți provenind din medii vulnerabile. În domeniul consilierii și orientării în carieră, fundația HEKS/EPER România și partenerii săi au o experiență vastă de lucru, cu peste 3.500 elevi din medii vulnerabile care au participat la activități precum sesiuni de consiliere și orientare, vizite la companii, workshop-uri, tabere, precum și activități care au facilitat dialogul cu părinții și formarea cadrelor didactice. În școlile vizate, rata de tranziție din clasa a VIII-a în clasa a IX-a a crescut substanțial din 2019 până în prezent, valorile pentru grupul țintă fiind cuprinse între 91 % și 97%.

Colaborarea în interiorul școlii și cu familiile elevilor

Există un consens puternic în literatura de specialitate că o orientare în carieră de calitate necesită implicarea atât a specialiștilor calificați în orientare în carieră, cât și a personalului didactic și școlar mai larg – inclusiv a directorilor de școală (Musett, 2018, p 47).

În ce privește implicarea părinților în orientarea în carieră a elevilor, cercetările indică faptul că părinții sunt printre cei mai importanți factori care influențează parcursul școlar al elevilor și că implicarea lor contribuie la eficiența sistemului educațional. Printre statele care au implicat părinții în procesul de orientare în carieră a elevilor se numără Danemarca, Irlanda de Nord și Olanda (Oomen, 2016, pp 39-40).

Finlanda: tot personalul didactic este implicat în orientarea în carieră

În Finlanda, orientarea în carieră este o responsabilitate a tuturor angajaților școlii. Cadrele didactice și ceilalți parteneri din proces au la dispoziție o descriere operațională a activităților de orientare în cariera pe care le vor desfășura. Această abordare asigură un nivel minim de orientare în carieră pentru toți elevii școlii, și în același timp încurajează școala să își asume responsabilitatea pentru orientarea în carieră a elevilor, care nu cade doar pe umerii consilierilor școlari (OECD, 2004, pp. 15-16).

Scotia: planuri de lecții pentru profesori și sprijin pentru părinți

Guvernul Scoției finanțează o agenție națională responsabilă cu orientarea în carieră și cu învățarea la locul de muncă: Skills Development Scotland (SDS). SDS sprijină înțelegerea și implementarea Cadrului național pentru dezvoltarea abilităților de gestionare a carierei pentru toți actorii relevanți. Astfel, pentru învățământul preuniversitar, SDS proiectează și pune la dispoziția profesorilor planuri de lecții și suport pentru predarea lor la clasă, în vederea atingerii obiectivelor de învățare din Cadrul național. De asemenea, SDS menține dialogul cu părinții/tutorii elevilor, oferind sfaturi și sugestii cu privire la orientarea în carieră a copiilor (Musett, 2018, p 57).

Marea Britanie: liderul de carieră facilitează colaborarea în interiorul școlii și cu partenerii externi

Unele țări au dezvoltat un nou post, care are responsabilitatea de a coordona orientarea în carieră în școli: liderul de carieră. În 2012, guvernul britanic a desființat serviciul național externalizat de orientare în carieră și a transferat obligația legală de a furniza consiliere școlară și profesională către școli. Pentru ca acest model să funcționeze cu succes, guvernul a introdus obligativitatea ocupării unui post de lider de carieră în fiecare școală, și a finanțat formarea profesională a celor care ocupă aceste posturi.

Mulți lideri de carieră sunt profesori la bază, dar sunt și lideri de carieră care provin din alte medii profesionale, inclusiv consilieri.

Principalele responsabilități ale liderului de carieră sunt:

- Planificarea, implementarea și monitorizarea programului de orientare în cariera al școlii
- Gestionarea implementării programului
- Coordonarea contribuției cadrelor didactice
- Menținerea relației cu partenerii externi

Indiferent de mediul din care provin, aceștia au nevoie de patru condiții cheie pentru fi eficienți în activitatea lor:

- să aibă autoritate / putere de decizie;
- să fie situat în poziția potrivită în structurile de conducere ale școlii pentru a-și putea îndeplini responsabilitățile;
- să aibă la dispoziție timpul necesar pentru munca pe care trebuie să o facă;
- să beneficieze de expertiză atât în orientare în carieră cât și în leadership. (Euroguidance, 2023, p 10).

Austria: suport pentru profesori și părinți

BIWI este o platformă austriacă de orientare în carieră. Prin intermediul acesteia, profesorii au acces la prezentări ale profesiilor și industriilor pe care le pot utiliza în procesul de predare a materiei în care sunt specializați. În plus, ei au oportunitatea de a organiza vizite cu elevii la sediul BIWI. De asemenea, Biwi organizează seri dedicate părinților, cu activități specifice. În 2015, peste 10.000 de elevi au vizitat BiWi cu clasa. În plus, 1 520 de părinți au participat la seri pentru părinți și 591 de profesori au participat la conferințe pe teme relevante pentru orientarea în carieră a elevilor (CEDEFOP, 2018, pp 102-107).

Franța: fiecare clasă are un profesor care coordonează toți actorii implicați în orientarea în carieră a elevilor

În Franța, fiecare clasă din învățământul secundar are un cadru didactic desemnat ca profesor - coordonator. Una din responsabilitățile sale este organizarea activităților de orientare în carieră pentru elevi, pentru care există un număr prestabilit de ore corespunzător fiecărui nivel.

Profesorul-coordonator colaborează îndeaproape cu psihologul și asigură de asemenea colaborarea tuturor părților implicate: familii, universități, organizații non-guvernamentale, autorități locale, companii. (CEDEFOP France, 2023). Tot profesorul-coordonator se asigură că elevii de 14-15 ani au anual o experiență practică de o săptămână la locul de muncă (Musett, 2018, pp 74-81).

Colaborarea cu piața muncii

Numeroase studii din ultimul deceniu demonstrează impactul semnificativ al participării adolescenților în activități care implică angajatori, angajați și specialiști din diferite domenii. Pentru a lua decizii informate privind cariera și studiile pe care le urmează, elevii au nevoie de aceste interacțiuni (Musett, 2018, p 68).

Implicarea angajatorilor în educația elevilor are următoarele beneficii (Education and Employers, 2019a):

- Lărgeste orizonturile profesionale ale tinerilor;
- Sporește motivația și interesul pentru diverse domenii de studiu;
- Combate stereotipurile de gen și sociale;
- Îmbunătățește performanța educațională;
- Are efecte asupra câștigurilor salariale ale tinerilor;
- Reduce semnificativ riscul tinerilor de a intra în categoria NEET (cu 255 în cazul existenței a minimum patru interacțiuni).

Canada: un sistem de orientare în carieră bine conectat la comunitate

Un exemplu edificator de program de orientare în carieră integrat în ecosistemul local vine din Canada. Principalele elemente ale acestuia sunt următoarele (Musett, 2018, p 59) :

1. sesiuni de orientare în carieră integrate în educația pentru sănătate din clasa I până în clasa a 9-a;
2. curs obligatoriu de orientare în carieră în clasa a 10-a;
3. ateliere și programe oferite în școli de către actori din comunitate, care de obicei includ și experiențe practice în afara școlii;
4. parteneriate cu instituții de învățământ terțiar (universități, școli post-liceale), specialiști de resurse umane și entități din diferite industrii;
5. sesiuni de formare periodice pentru consilierii în carieră și pentru profesori;
6. programe de consiliere pentru părinții elevilor;
7. planuri educaționale/profesionale realizate împreună cu elevii, care urmăresc patru pași: interese și competențe, rețele de suport, informații din piața muncii și opțiuni educaționale.

Franța: primăvara orientării în carieră

Însăptămânile de orientare anuale sunt momente esențiale ale componentei de orientare în carieră din învățământul secundar francez. Ele ajută elevii să își aprofundeze cunoștințele despre meseriile potrivite și formările necesare, și să construiască un proiect propriu de orientare în cariera, la care vor lucra în mai multe etape. Prima săptămână de orientare are loc în noiembrie sau decembrie și are rol de informare și clarificare: elevii încep să își schițeze în linii mari proiectele de orientare în carieră. A doua săptămână de orientare este organizată cândva între ianuarie și martie. Elevii își aprofundează proiectele începute în prima săptămână.

Cele două săptămâni de orientare sunt urmate de Primăvara orientării în carieră. Organizată în cadrul orelor dedicate activităților de consiliere școlară și profesională, Primăvara Orientării este o etapă esențială pentru elevii din clasele a X-a și a XI-a teoretice și tehnologice, dar poate fi adresată și elevilor de gimnaziu și celor din învățământul profesional (Ministere de L'education et de la Jeunesse, 2024).

Pe parcursul întregii activități, elevii lucrează pentru proiectul lor de orientare în cariera, atât singuri cât și cu suportul personalului calificat. Ei beneficiază de un kit pentru Primăvara Orientării în Carieră, precum și de alte resurse puse la dispoziție de Ministerul Educației. În cadrul instituțiilor de învățământ, elevii au sprijinul consilierilor școlari, al asistenților sociali, al psihologilor și al profesorilor coordonatori. De asemenea, în timpul "Primăverii Orientării", elevii pot participa la diferite activități, cum ar fi vizite virtuale, conferințe, discuții cu profesioniști prin chat-uri, sesiuni de mentorat (Office National d'Information Sur les Enseignements et les Professions, 2024).

Primăvara orientării se desfășoară după următorul calendar:

- 1. Februarie: pregătire în cadrul liceului cu profesorii și psihologii educaționali care îi sprijină pe elevi în reflecțiile lor și în definirea proiectului lor de orientare.**
- 2. Martie: trecerea la acțiune, în mod autonom, în clasă sau acasă, realizarea diverselor activități pentru a experimenta și a duce la bun sfârșit proiectul de orientare.**
- 3. Aprilie: evaluare și verificare a progresului în demersul de orientare, din nou în clasă, cu sprijinul profesorilor.**

Marea Britanie: hub-uri de carieră

În septembrie 2018, mai multe hub-uri de carieră au fost deschise în Anglia. Fiecare centru de acest fel are un lider dedicat care a reunit un grup de școli secundare și parteneri din mediul de afaceri, din sectorul public, din educație și voluntari pentru a implementa standardele Gatsby. Până în octombrie 2022, 4.500 (90%) dintre școlile și colegiile din Anglia făceau parte dintr-un Centru de Carieră. Numărul mare de elevi care beneficiază de activitatea centrelor accelerează calitatea serviciilor de orientare profesională (UK Department for Education, 2023).

Danemarca: elevii din învățământul profesional, ghizi pentru colegii din gimnaziu

Elevii din școlile profesionale daneze vizitează școlile gimnaziale pentru a promova învățământul profesional și tehnic (IPT) în cadrul campaniei "Ruta către învățământul profesional". Inițiativa aparține Uniunii Studenților din IPT. Elevii implicați își prezintă propriile experiențe: de ce au ales o anumită specializare, activitățile pe care le desfășoară și variantele profesionale și educaționale pe care le au în vedere pentru viitor. Campania este posibilă datorită unui parteneriat între școlile profesionale, școlile gimnaziale și angajatorii implicați în IPT (Musett, 2018, pp 74-81).

Marea Britanie: voluntari din diferite profesii se alătură școlilor

În “Inspiring the Future” este o platformă online prin intermediul căreia școlile intră în legătură cu voluntari din diferite domenii profesionale. Aceștia oferă o oră pe an din timpul lor liber pentru a veni la întâlniri cu elevii și a discuta cu ei despre cariera pe care au urmat-o. De asemenea, voluntarii pot selecta pe platformă o serie de arii de expertiză care ar putea fi considerate utile de către elevi, cum ar fi utilitatea matematicii în domeniul în care activează, alfabetizare financiară, limbi străine, tehnologie și inginerie. La rândul lor, profesorii selectează și invită voluntarii care răspund cel mai bine nevoilor elevilor dintr-o serie de sectoare și profesii.

Proiectul a fost dezvoltat de o organizație non-profit în parteneriat cu angajatori, sindicate, intermediari, școli și autorități. Realizarea platformei a fost precedată de o cercetare pentru identificarea barierelor care stau în calea unei colaborări solide între școli și piața muncii (Musett, 2018, pp 74-81).

După primii 10 ani de activitate, 80 la sută din școlile gimnaziale din Anglia erau înscrise în program. Peste 1.9 milioane de interacțiuni dintre voluntari și elevi au avut loc, și peste 55.000 de voluntari din aproape 5000 de companii și organizații s-au înscris pe platformă (Education and Employers, 2019b).

Datorită succesului platformei, au mai fost lansate două campanii similare (Education and Employers, 2019):

1. Proiectul s-a extins și la școlile primare. “Primary Futures” funcționează după același principiu, dar pentru școlile primare. Scopul campaniei este să ajute copiii sub 10 ani să înțeleagă cum funcționează lumea muncii și care este legătura dintre școala de acum și angajarea de peste ani.
2. A fost lansată campania “Inspiring Women”, care se axează pe combaterea stereotipurilor prin expunerea elevilor la o varietate mare de roluri profesionale pe care femeile le pot avea, pe același principiu: prin intermediul voluntarelor din diferite domenii profesionale.

Scoția: programul național de ucenicie, pentru toate vârstele

În Scoția, Skills Development Scotland (SDS) administrează “Scottish Apprenticeships” (Programul național de ucenicie) în numele guvernului scoțian. Dezvoltarea programelor de ucenicie este un proces complex care implică angajatori, angajați, lucrători din educație și alți actori din diferite medii, prin ateliere practice, grupuri de lucru și consultări. Ulterior, fiecare program proiectat trebuie să treacă de Consiliul consultativ și de Grupul de aprobare a programelor de ucenicie.

Consiliul consultativ se asigură că programele de ucenicie satisfac nevoile industriei și economiei, că asigură un proces profesional corect și oportunități de angajare pentru absolvenții stagiilor, prin crearea unor standarde de calitate și a unor cadre de lucru. Grupul de aprobare este un organism condus de angajatori, menit să se asigure că ucenicile îndeplinesc nevoile angajatorilor.

Rolul grupului este: de a aproba programele de ucenicie atunci cand acestea ating standardele impuse, de a se asigura că programele urmează direcțiile de politici publice actuale, și de a monitoriza asigurarea calității în dezvoltarea și implementarea programului (Skills Development Scotland).

Pentru a promova programele de ucenicie, foștii ucenici sau reprezentanți ai angajatorilor care sunt implicați în programe merg în școli și discută cu elevii (Musett, 2018, pp 74-81).

SDS organizează trei tipuri de programe de ucenicie (Skills Development Scotland):

1. Ucenicia de bază: pentru elevi între 13 și 18 ani. Ei aleg calificarea pentru care vor să faca ucenicie ca parte din opțiunile de materii incluse în curriculum, și lucrează direct cu angajații în perioada studiilor liceale.
2. Ucenicia modernă: se adresează în primul rand tinerilor de 18 până la 24 de ani (deși nu exista limita superioară de vârstă) care nu și-a finalizat studiile liceale. Ucenicul este angajat și în același timp este susținut de o instituție de învățământ pentru a-și finaliza studiile secundare.
3. Ucenicia pentru absolvenți: pentru oricine peste 18 ani, fără limita superioară de vârstă. Ucenicul este angajat și lucrează full-time în timp ce obține o diplomă de studii superioare.

Germania: mentori pentru tranziția de la educație la muncă

În 2010, guvernul german a aprobat crearea lanțurilor educaționale: programe de orientare profesionale implementate la nivel local pentru îmbunătățirea tranziției de la educație la muncă și pentru reducerea abandonului școlar (CEDEFOP Germany, 2020).

În cadrul programului au fost dezvoltate două tipuri de mentorat pentru elevii din învățământul secundar:

- Mentorat educațional
- Mentorat de tranziție

Mentoratul de tranziție este o formă specială de suport pentru elevii cu risc crescut de abandon școlar. În 2020, în jur de 5000 de mentori lucrau în 3000 de școli. În școlile gimnaziale, mentorii au întâlniri regulate cu elevii, cu care pregatesc un plan de tranziție.

Acesta cuprinde activități de orientare în carieră în general, lucru specializat cu consilieri de orientare în carieră specializați pe învățământul profesional și tehnic, și experiențe practice la locuri de muncă potrivite pentru fiecare elev în parte (CEDEFOP Germany, 2020).

Evaluarea programului a identificat efecte pozitive asupra participanților în program, constând în participare școlară îmbunătățită, obiective de carieră mai realiste și tranziții de succes de la școală la un loc de muncă (Musett, 2018, pp 74-81).

România: o platformă care asigură legătura dintre licee și companii

În România, un exemplu bun de instrument care facilitează relația între școli și piața muncii este platforma „Joblandia”, care asigură legătura licee-companii pentru a oferi adolescenților o perspectivă practică asupra organizațiilor și joburilor existente și viitoare, sprijinindu-i astfel să-și aleagă cât mai informat cariera (<https://www.joblandia.ro/#/>).

Platforma Joblandia pornește de la premisa că este imperios necesar ca tinerii să experimenteze încă din liceu ce este munca într-o companie, ce diversitate de joburi există, iar organizațiile să înțeleagă cum gândesc, se comportă sau lucrează cei din tânără generație, în contextul în care rata șomajului în rândul tinerilor a fost în 2022 de 22.8%, conform INS, iar rata de abandon școlar este cea mai mare din Europa (Eurostat 2023).

Țările nordice: experiențe la companii pentru elevi

Experiențele practice la locul de muncă oferă elevilor oportunitatea de a-și înțelege mai bine traiectoria educațională și profesională. Ele reprezintă o activitate de bază în orientarea în carieră în statele din nordul Europei, dar cadrul legal în care acestea sunt organizate variază (Einarsdottir, 2023).

În Suedia și Insulele Feroe, legislația impune școlilor să ofere elevilor din învățământul obligatoriu oportunitatea de a completa una până la două săptămâni de experiență profesională.

În Finlanda, plasamentele de experiență profesională sunt obligatorii, așa cum este specificat în Curriculumul național de bază. În Danemarca, elevii din clasele a 8-a și a 9-a au dreptul la vizite de o săptămână la locurile de muncă, organizate de școli sau de către elevi înșiși (Einarsdottir, 2023).

În sistemul de învățământ descentralizat al Norvegiei, școlile pot organiza vizite la locurile de muncă.

România: ziua carierei în mai multe orașe din țară

„Career Day” este un proiect realizat de Școala de Valori și Asociația Business Service Leaders (ABSL) care are ca scop crearea de contexte inspiraționale pentru elevii de liceu din țara. Specialiști din diverse domenii de activitate își vor spune povestea traseului profesional în „Career Day”, cu scopul ghidării adolescenților în alegerea unei cariere potrivite după finalizarea studiilor preuniversitare.

Proiectul „Career Day” se adresează elevilor de liceu, clasele a XI-a și a XII-a, aflați în plin proces de selecție a carierei pe care doresc să o urmeze după finalizarea studiilor liceale, dar și elevilor de clasa a VIII-a care se pregătesc pentru admiterea la liceu. Activitățile constau în sesiuni de storytelling cu experți din diverse domenii de activitate și sesiuni de dialog & networking cu experții participanți. Evenimentul este organizat în orașele mari din fiecare regiune a țării (<https://scoaladevalori.ro/>).

Materia “Selectarea Parcursului Educațional”, obligatorie din clasa a 8-a până în clasa a 10-a, are ca scop reducerea numărului de elevi care aleg un program educațional greșit pentru profilul lor, precum și rata de abandon la nivelul liceal. O săptămână în cadrul unei companii și participarea elevilor de gimnaziu la diferite cursuri/module de la liceu reprezintă în practică cea mai comună utilizare a acestei materii (Musett, 2018, p 55).

Concluzii

Consilierii școlari au nevoie de un întreg ecosistem creat în jurul școlii pentru a putea oferi elevilor un proces solid de consiliere în carieră. Acest ecosistem poate fi creat doar prin colaborare în comunitatea din care școala face parte.

Exemplele de mai sus ne arată că sistemele de orientare în carieră care sprijină elevii în deciziile lor sunt cele în care există o strânsă colaborare în interiorul școlilor, între școli și familii, între profesioniștii implicați în consilierea școlară și profesională, între instituțiile de educație și piața muncii. Consilierii școlari nu pot înlocui prin activitatea lor un întreg ecosistem de sprijin, cu atât mai puțin fără a avea la dispoziție timpul și resursele necesare.

Exemplele de bună practică în acest sens trebuie să reprezinte un punct de pornire în regândirea răspunsului la întrebarea: cum putem împărți responsabilitatea orientării în carieră a elevilor noștri pentru a ajunge la rezultatele pe care ni le dorim?

Resurse:

Cedefop (2020). *Inventory of lifelong guidance systems and practices - Germany*. CareersNet national records. <https://www.cedefop.europa.eu/en/country-reports/inventory-lifelong-guidance-systems-and-practices-germany>

Education and Employers, (2019a). *The case for employer engagement in state schools. Research Findings*. <https://www.educationandemployers.org/wp-content/uploads/2019/04/Research-summary-website-version.pdf>

Education and Employers, (2019b). *Working Together for Young People*. <https://www.educationandemployers.org/wp-content/uploads/2019/10/EE-10-anniversary-brochure-FINAL.pdf>

Einarsdottir, S., Thomsen, R., Hansen, J.D., Berg, E., Ruusuvirta-Uuksulainen, O., Jensen, I. and Kjærgaard, R. (2023) *Career Education in the Nordic Countries: A Comparison of National Legislation and Compulsory School Curricula*, Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance, 4(1), p. 97-112. Available at: <https://doi.org/10.16993/njtcg.64>.

Euroguidance (2023). *Meeting the future today - Competence development for the European guidance community*. Euroguidance Insight Issue 01/2023. <https://euroguidance.eu/insight-magazine-july-2023-showcases-the-first-euroguidance-conference>

Joblandia. <https://www.joblandia.ro/#/>

Ministere de L'Education Nationale et de la Jeunesse (2024), *Les semaines de l'orientation : des temps forts de l'année scolaire*. <https://www.education.gouv.fr/reussir-au-lycee/les-semaines-de-l-orientation-327179>

Musett, P, Kurekova L (2018). *OECD Education Working Paper No. 175: Working it out. Career guidance and employer engagement*. OECD. [https://one.oecd.org/document/EDU/WKP\(2018\)11/En/pdf](https://one.oecd.org/document/EDU/WKP(2018)11/En/pdf)

Oomen, A (2016). *Parental involvement in career education and guidance in secondary education*. Journal of the National Institute for Career Education and Counselling 37(1):39-46. https://www.researchgate.net/publication/309598728_Parental_involvement_in_career_education_and_guidance_in_secondary_education

OECD/The European Commission (2004), *Career Guidance: A Handbook for Policy Makers*, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264015210-en>.

Office National d'Information Sur les Enseignements et les Professions (2024), *Printemps de l'orientation*. <https://printempsorientation.onisep.fr/>

Skills Development Scotland. <https://www.apprenticeships.scot/about>

Școala de Valori. <https://scoaladevalori.ro/career-day/>

UK Department for Education (2023). *Career guidance and access for education and training providers. Statutory guidance for schools and guidance for further education colleges and sixth form colleges*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1127489/Careers_guidance_and_access_for_education_and_training_providers_.pdf